

KORTİZOL, METABOLİK SENDROM VE KARDİYOVASKÜLER HASTALIKLAR

Prof.Dr. ARZU SEVEN

**İ.Ü.CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ
BİYOKİMYA ANABİLİM DALI**

- DİSMETABOLİK SENDROM
- DİYABESİTİ
- SENDROM X
- İNSÜLİN DİRENCİ SENDROMU
- ÖLÜMCÜL DÖRTLÜ
- HİPERTRİGLİSERİDEMİK BEL

METABOLİK
SENDROM

- 1920 → Kylin (İsveçli)

Hipertansiyon + hiperglisemi +gut

- 1947 → Vague

Android / erkek tipi obezite - tip 2 DM ve koroner vasküler hastalık

- MS; tip 2 DM, koroner kalp hastalığı ve koroner vasküler hastalık riskini, morbidite ve mortaliteyi arttıran, endotelyal disfonksiyon ve aterosklerozla ilişkili kardiometabolik bozukluklar topluluğudur.
- MS; koroner vasküler hastalık riski fazla olan hastaları belirlemede basit tanısal yaklaşımdır, kesin risk ölçüm yöntemi değildir.

Metabolik sendromun tanı kriterleri:

- Abdominal obezite (BÇ > 102 cm erkek
> 88 cm kadın)
- Hipertrigliseridemi ($\geq$ 150 mg/dl)
- Düşük HDL -C (<40 mg erkek
< 50 mg kadın)
- Yüksek kan basıncı ($\geq$ 130/85 mm Hg)
- Yüksek açlık glukoz (IFG: >110 mg/dl-
< 126 mg/ dl)

Dismetabolik Sendrom Bileşenleri

- İnsülin direnci - hiperinsülinemi
- Akantozis nigrikans
- Santral obezite
- Glukoz intoleransı veya tip 2 DM
- Hipertansiyon
- Dislipidemi
  - Hipertrigliseridemi
  - HDL - C ↓
  - sd LDL - C ↑
- Plazma ürik asit ↑
- Hiperkoagulabilite (PAI - 1 ↑)
- Vasküler endotelyal disfonksiyonu
- Koroner arter hastalığı

İnsülin Direnci Sendromu

- Obezite (vizeral)
- Glukoz intoleransı (IGT, IFG, tip 2 DM)
- Hipertansiyon
- Dislipidemi (TG ↑, HDL-C ↓, sd LDL ↑)
- Endotelyal disfonksiyon
- Aterosklerotik koroner vasküler hastalık
- Hiperinsülinemi
- İnsülin direnci

WHO (1998)	Dünya Sağlık Organizasyonu
EGIR (1999)	İnsülin Rezistans Çalışması Avrupa Grubu
AACE (2003)	Amerikan Klinik Endokronoloji Derneği
NCEP: ATP (III) (2001-2005)	Nasyonel kolesterol eğitim programı Erişkin eğitim paneli
IDF (2005)	İnternasyonel Diyabet Federasyonu

	WHO (1998)	EGIR (1999)	AACE (2003)	NCEP-ATP III (2005)	IDF (2005)
Şart kriter	IR (IGT, IFG, tip 2 DM veya azalmış insülin sensitivitesi + 2 kriter	Hiperinsülinemi (plazma insülin > 75 th persentil) + 2 kriter	IGT veya IFG + Klinik tabloya dayalı diğer kriterler	- + 3 kriter	Santral obezite (bel çevresi: >94 cm erkek, >80 cm kadın + 2 kriter
Obezite	Bel/kalça > 0.90 erkek, >0.85 kadın ve/veya BMI > 30 kg/m ²	BÇ > 94 cm erkek >80 cm kadın	BMI ≥ 25 kg/m ²	BÇ >100 cm erkek >88 cm kadın	Şart Kriter
Hiperglisemi	Şart kriter	Şart kriter	Şart kriter	FPG > 100 mg/dL veya farmakolojik tedavi	FPG > 100 mg/dl

	WHO (1998)	EGIR (1999)	AAGE (2003)	NCEP-ATP III (2005)	IDF (2005)
Dislipidemi	TG > 150 mg/dl veya HDL-C < 35 mg/dl erkek, <39 mg/dl kadın	TG > 177 mg/dl HDL-C < 39 mg/dl	TG ≥ 150 mg/dl HDL-C < 40 erkek mg/dl <50 mg/dl kadın	TG ≥ 150 mg/dl HDL-C < 40 erkek mg/dl <50 mg/dl kadın	TG > 150 mg/dl veya farmakolojik tedavi HDL-C < 40 mg erkek <50 mg kadın veya farmakolojik tedavi
Hipertansiyon	> 140/90 mmHg	>140/90 mmHg veya farmakolojik tedavi	>130/85 mmHg	>130/85 mmHg veya farmakolojik tedavi	>130/85 mmHg veya farmakolojik tedavi
Diğer kriter	Mikro albuminüri albumin atılımı > 20 µg/dak	-	-	-	-

- **Endokrin sistemdeki sinyal değişiklikleri (HPA aks hiperaktivasyonu) MS da temel önem taşımaktadır.**

Fonksiyonel hiperkortizolizm
(Endojen/Ekzojen) ile MS un ortak özellikleri:

- Obezite
- İnsülin direnci
- Hipertansiyon

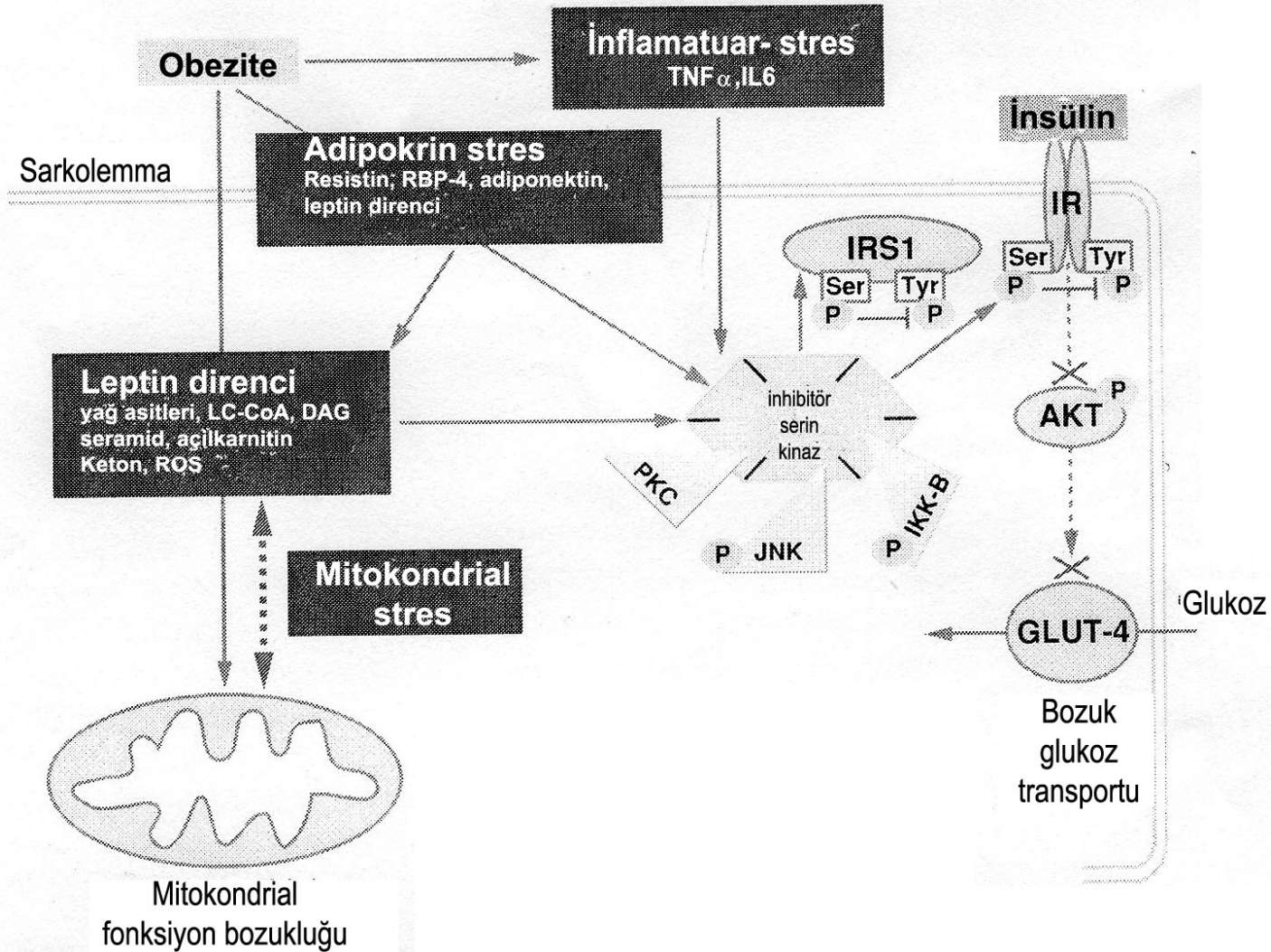
- MS, Cushing sendromunun ılımlı bir formu mu?
- MS ve Cushing sendromu bir bütün olarak kabul edilebilir mi?

OBEZİTE

- Abdominal obezite (hiperglisemik bel fenotipi): Disfonksiyonel yağ dokusu göstergesi
- Multifaktöryel heterojen bir durumdur
- Kronik düşük dereceli yağ dokusu inflamasyonudur

	Normal	Kilolu	Obez
İdeal vücut ağırlığı (%)	100	101-119	>120
BMI (kg/m ²)	20-25	25.1-29.9.	30-34.9 (grade I) 35-39.9 (grade II) ≥40 (grade 3) (morbid obezite)
Vücut yağ miktarı (%)			
Erkek	10-20		
Kadın	20-30		
BKO (Bel Kalça Oranı)			
Erkek	<0.95		
Kadın	<0.80		
Bel ölçümleri (cm)			
Erkek	<102		
Kadın	85		

Obezite-ilişkili metabolik disfonksiyon

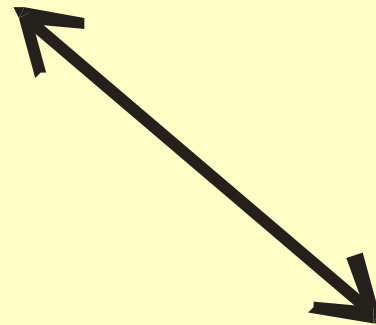

- Obez kişilerde yağ dokusu insüline dirençlidir.
- Vizeral obezite   insülin sensitivitesi
- Obezite ile tip 2 DM'ün paralel gelişmesi →
DİYABESİTİ
- Koroner vasküler hastalık (2-4 kat)

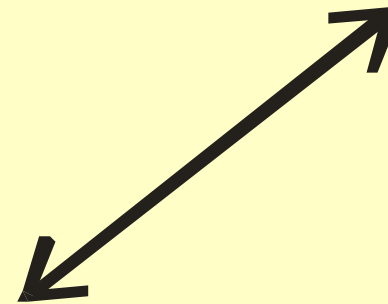
BKO
(Vizeral obezite)

İnsulin direnci
Hiperlipidemi
Hipertansiyon

NIDDM
CVD

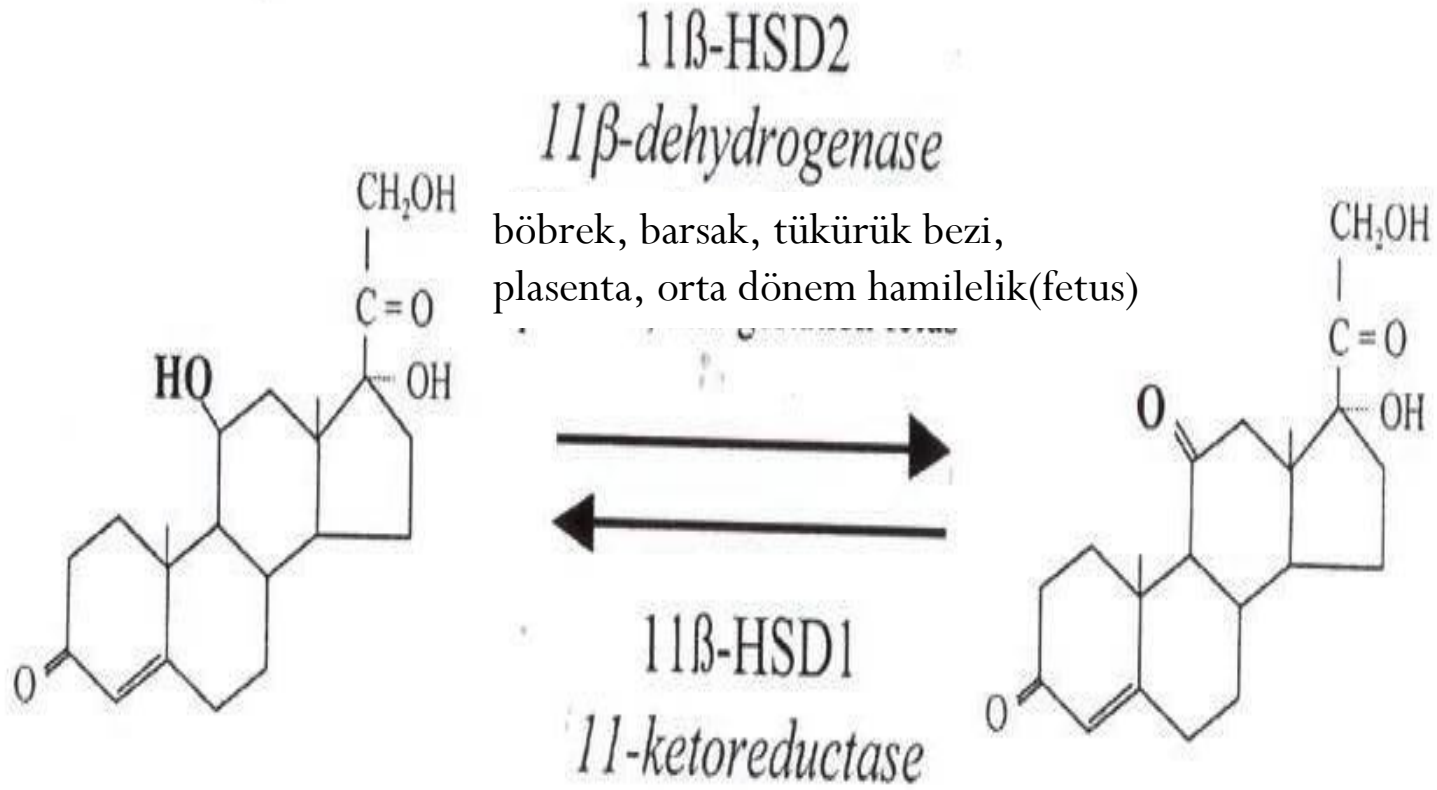

Niçin santral obezite insülin direnci ile ilişkili?

- Abdominal yağ daha fazla adrenerjik reseptör kapsadığından, subkutan yağdan daha fazla lipolitik aktivite gösterir.
- Abdominal yağ deposu insülinin antilipolitik etkilerine daha dirençlidir.

Obezitede

1. yağ dokusunda 11- β -HSD₁ aktivitesi $\uparrow$
2. Kortizol üretim hızı $\uparrow$
3. Plazma kortizol N/ $\downarrow$
4. Kortizol klirensi $\uparrow$ (UFC $\uparrow$)
5. HPA aks hiperaktivitesi
6. Bozuk diurnal ritim

active steroids

- cortisol
- corticosterone
- prednisolone

11 β -HSD1

11-ketoreductase

Karaciğer

Yağ dokusu

Akciğer

Makrofaj

Vasküler doku

SSS

inert steroids

- cortisone
- 11-dehydrocorticosterone
- prednisone

6-PGL

G-6-P

H6PDH

NADPH

NADP

11 β -HSD1

CORTISONE

(humans)/

DHC

(rodents)/

PREDNISONONE

CORTISOL

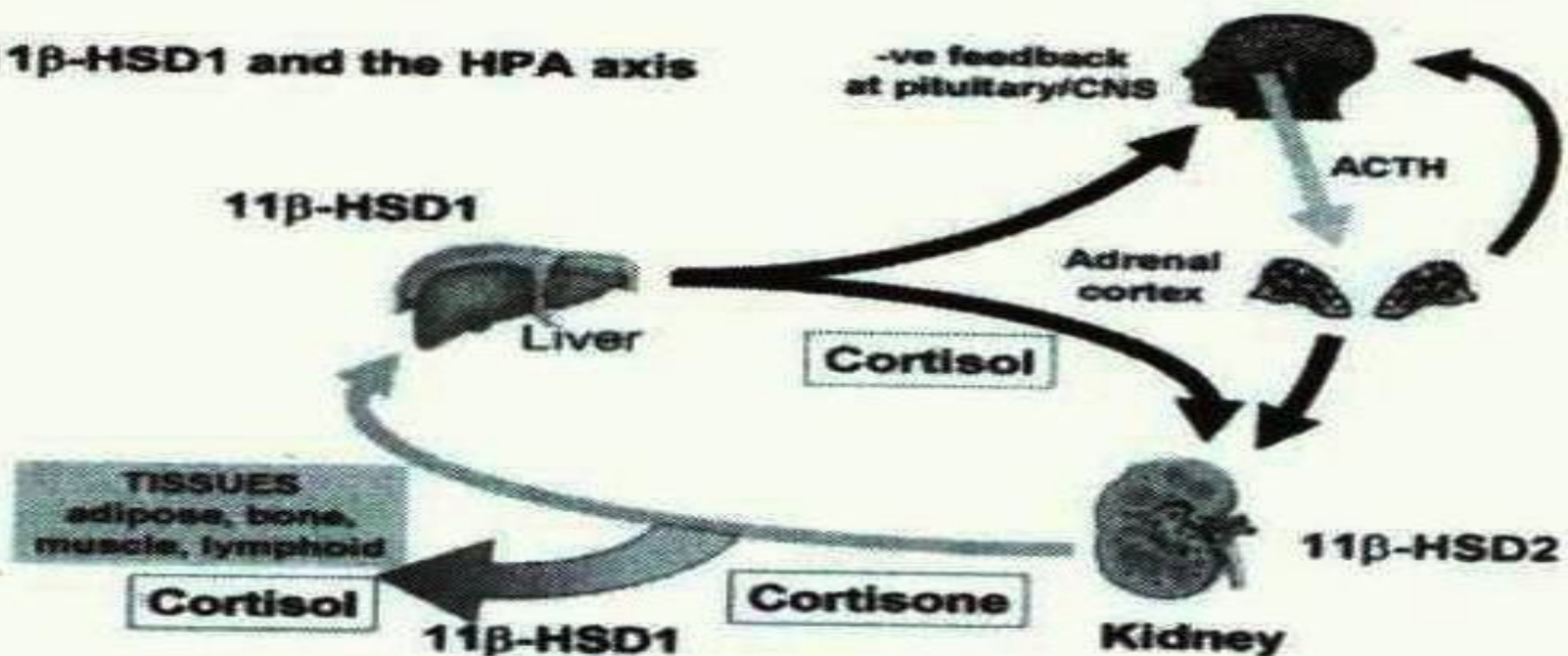
(humans)/

CORTICOSTERONE

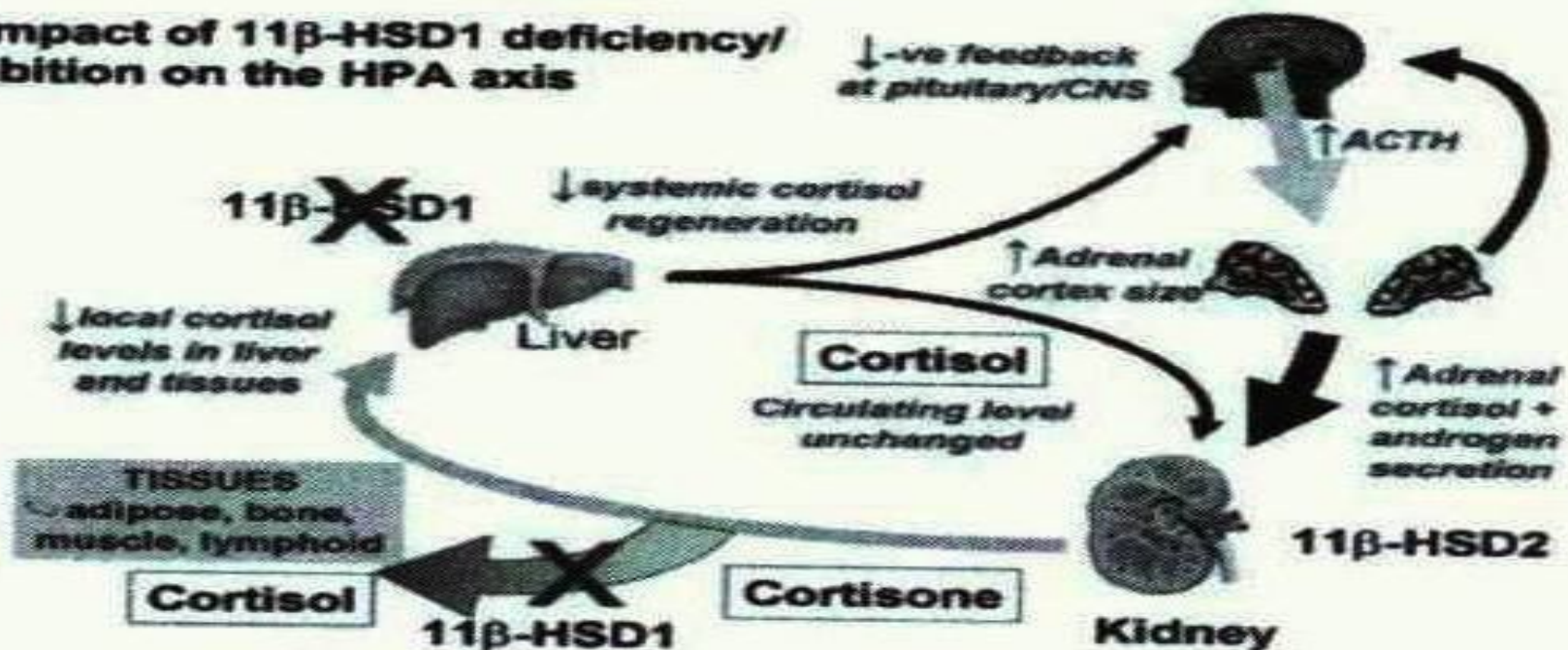
(rodents)/

PREDNISOLONE

A 11 β -HSD1 and the HPA axis

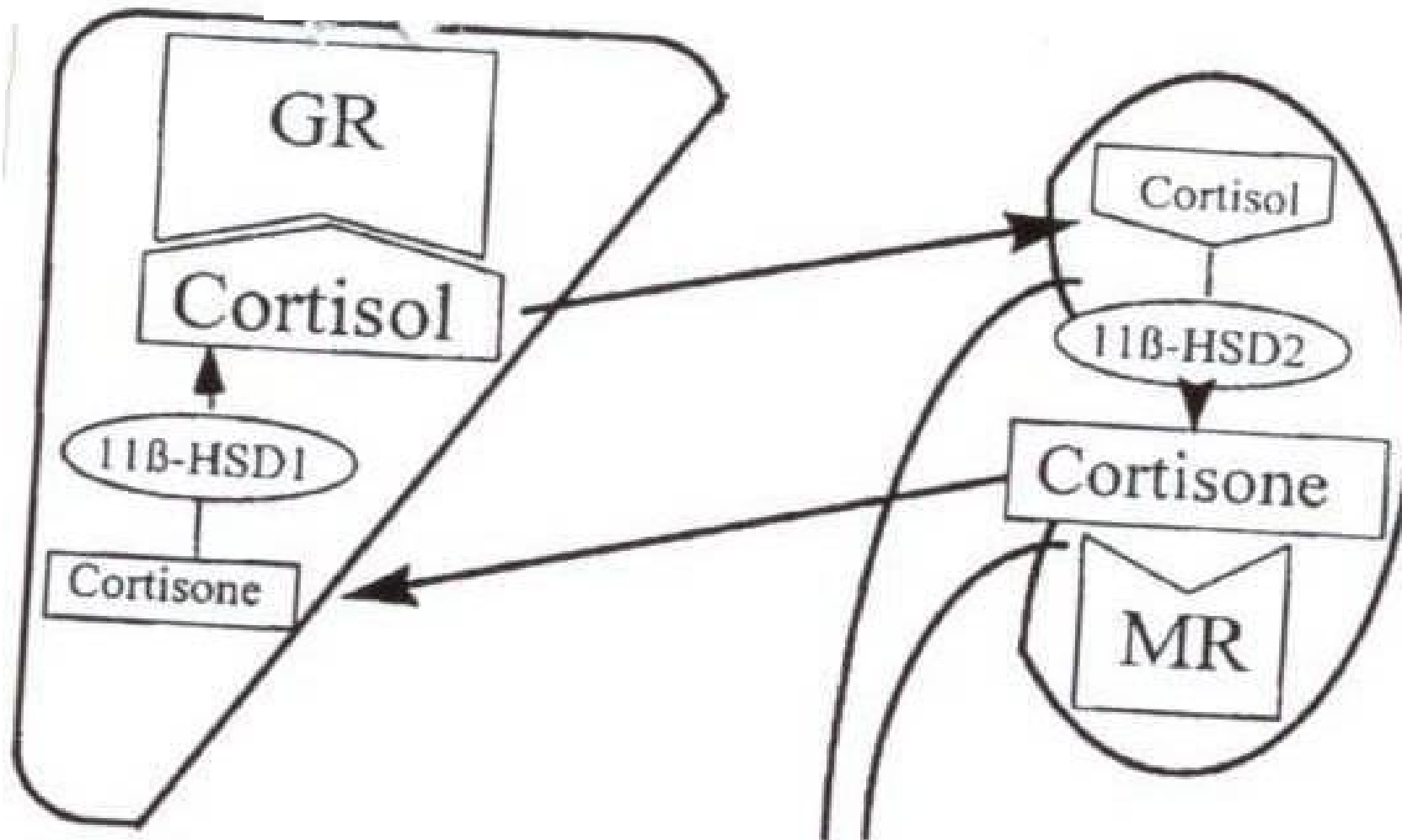
B Impact of 11 β -HSD1 deficiency/inhibition on the HPA axis

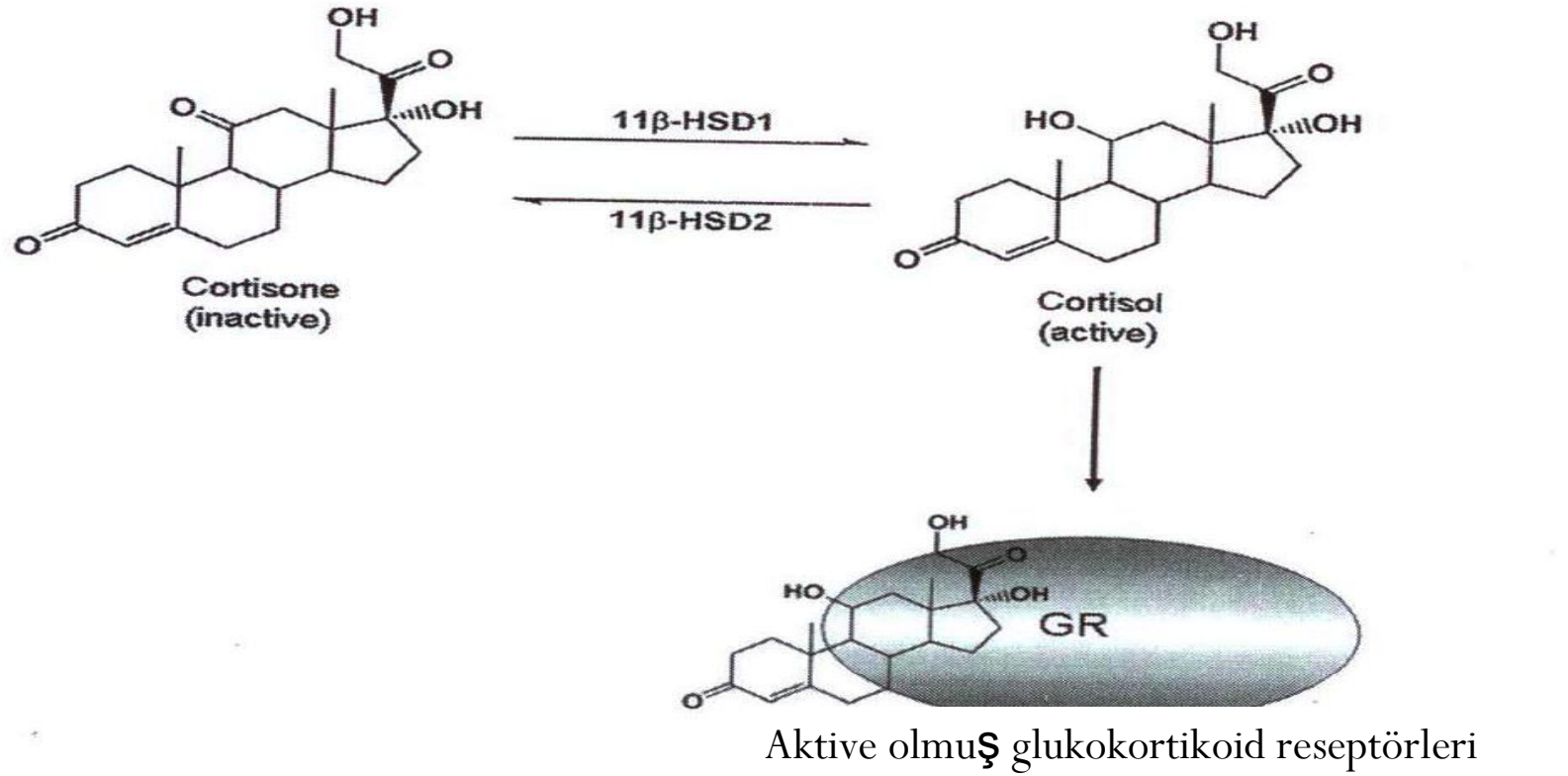

11- β HSD 1 d\u00fczenlenmesi

	ENZİM AKTİVİTESİ
GH/IGF-1	↓
Glukokortikoidler	↑
Östrojen (KC de)	↓
İnsulin (yağ dokusu, iskelet kası)	↓
Proinflamatuvar sitokinler	↑
Antiinflamatuvar sitokinler	↓
PPAR α ve PPAR γ ligandları	↓

Aktive olmuş glukokortikoid reseptörleri

Fizyolojik metabolik etkiler

Glukoneogenez ↑

Lipoliz ↑

Amino asid metabolizması ↑

Glukokortikoid fazlalığı

Hiperglisemi

İnsülin direnci

Obezite

Hipertansyon

İnflamatuvar yanıt

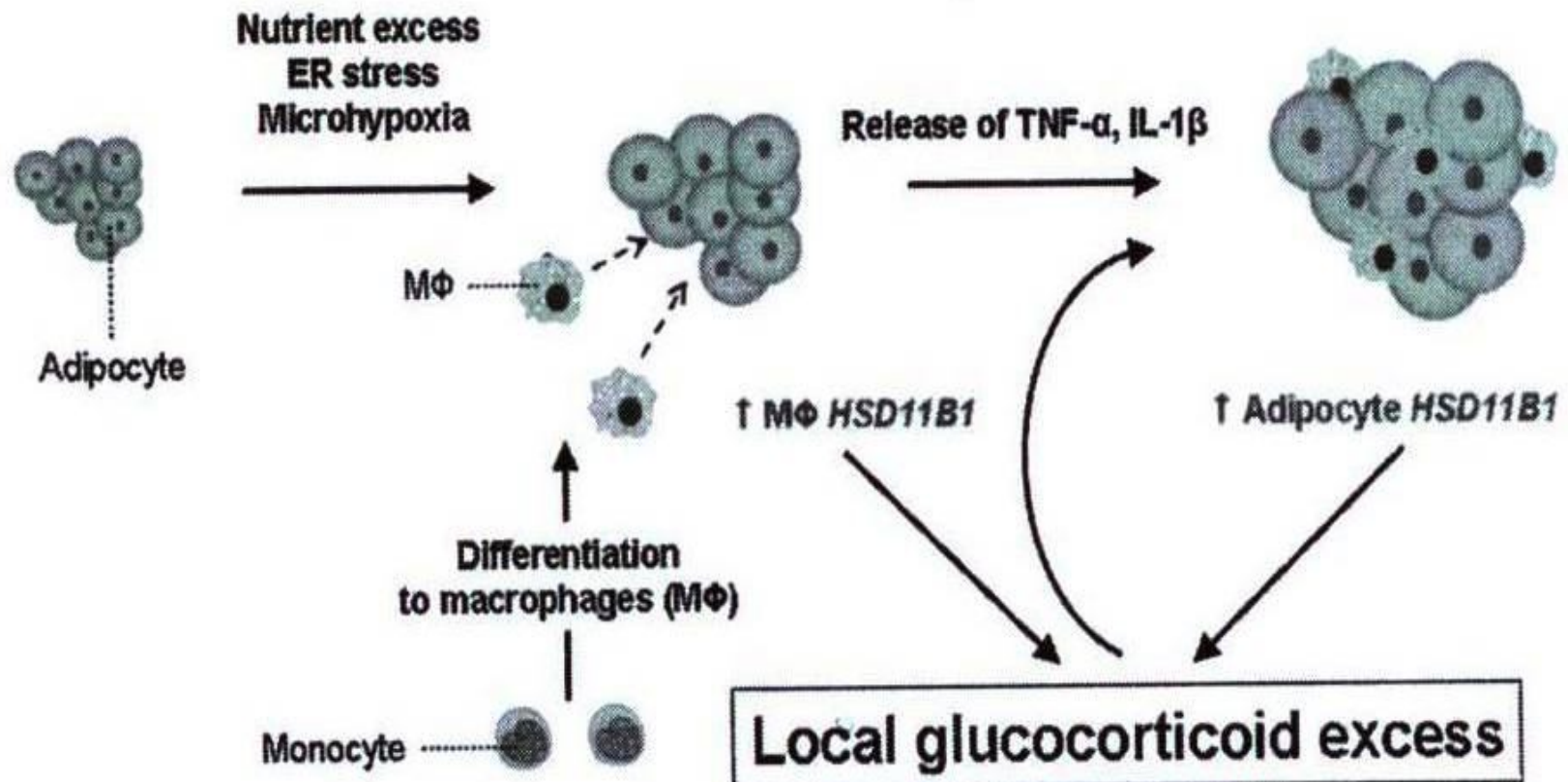
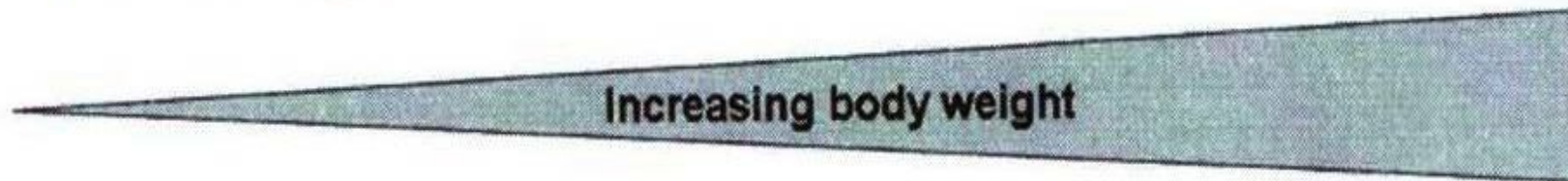
inflamasyon başlangıcı ↓

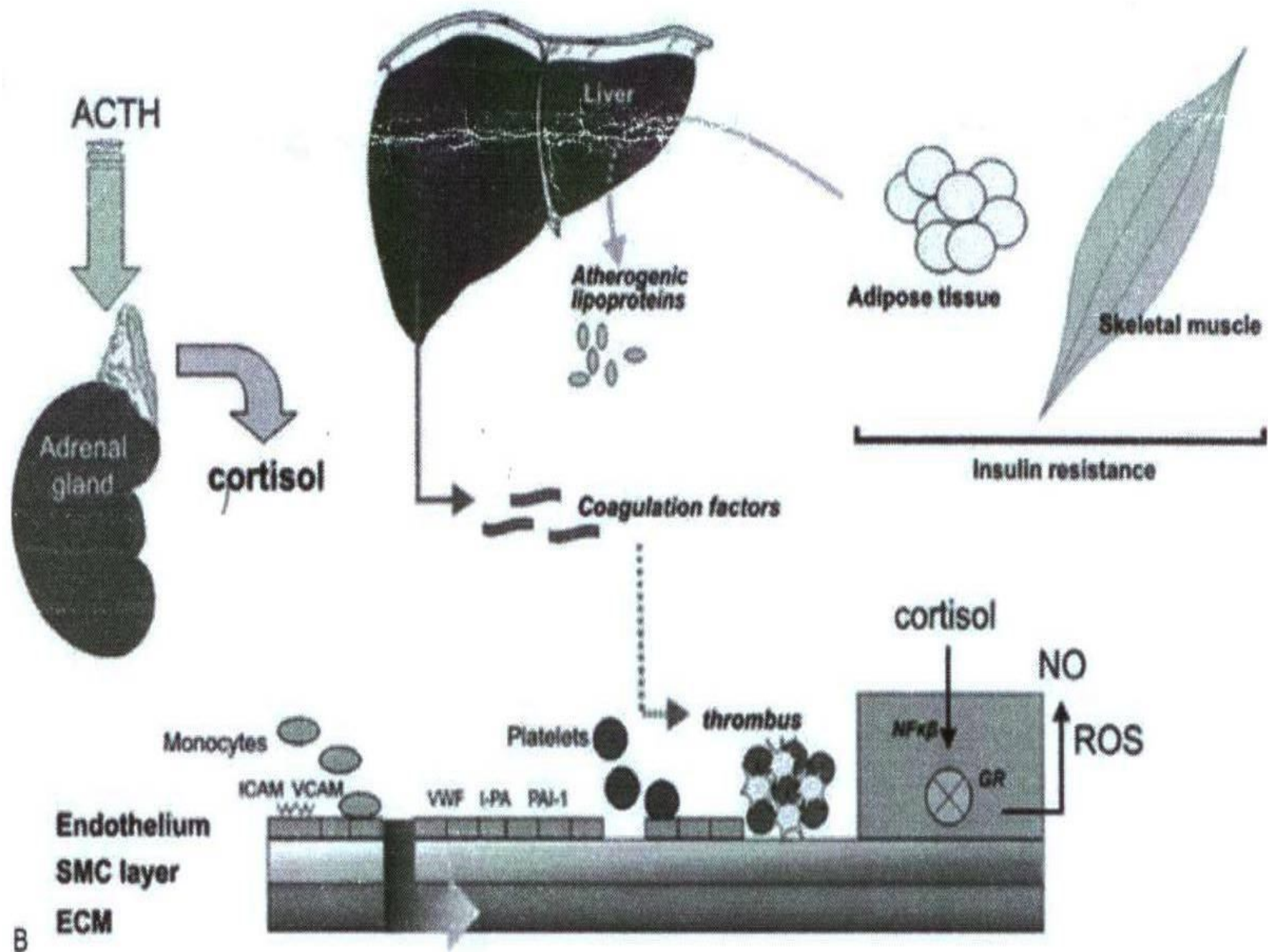
inflamasyon rezolusyonu ↑

kronik inflamatuvar hastalık
(ateroskleroz, obezite)

Normal weight

Obesity

- Diabetes mellitus (tip2)
- IFG (Bozulmuş açlık glukozu)
- IGT (Bozulmuş glukoz toleransı)

DISGLİSEMI
(glukoz intoleransı)

DM ve Prediyabetes tanı kriterleri

	FPG mg/dl (mmol/L)	2 saat plazma glukoz mg/dl (mmol/L)
Normal	< 100 (5.6)	<140 (7.8)
Prediyabetes		
IFG	100-125 (5.6-6.9)	-
IGT	-	140 - 199 (7.8- 11.0)
DM	>126 (7.0) veya >200 (11.1)	

IFG: Bozulmuş açlık glukozu

IGT: Bozulmuş glukoz toleransı

İnsülin direnci

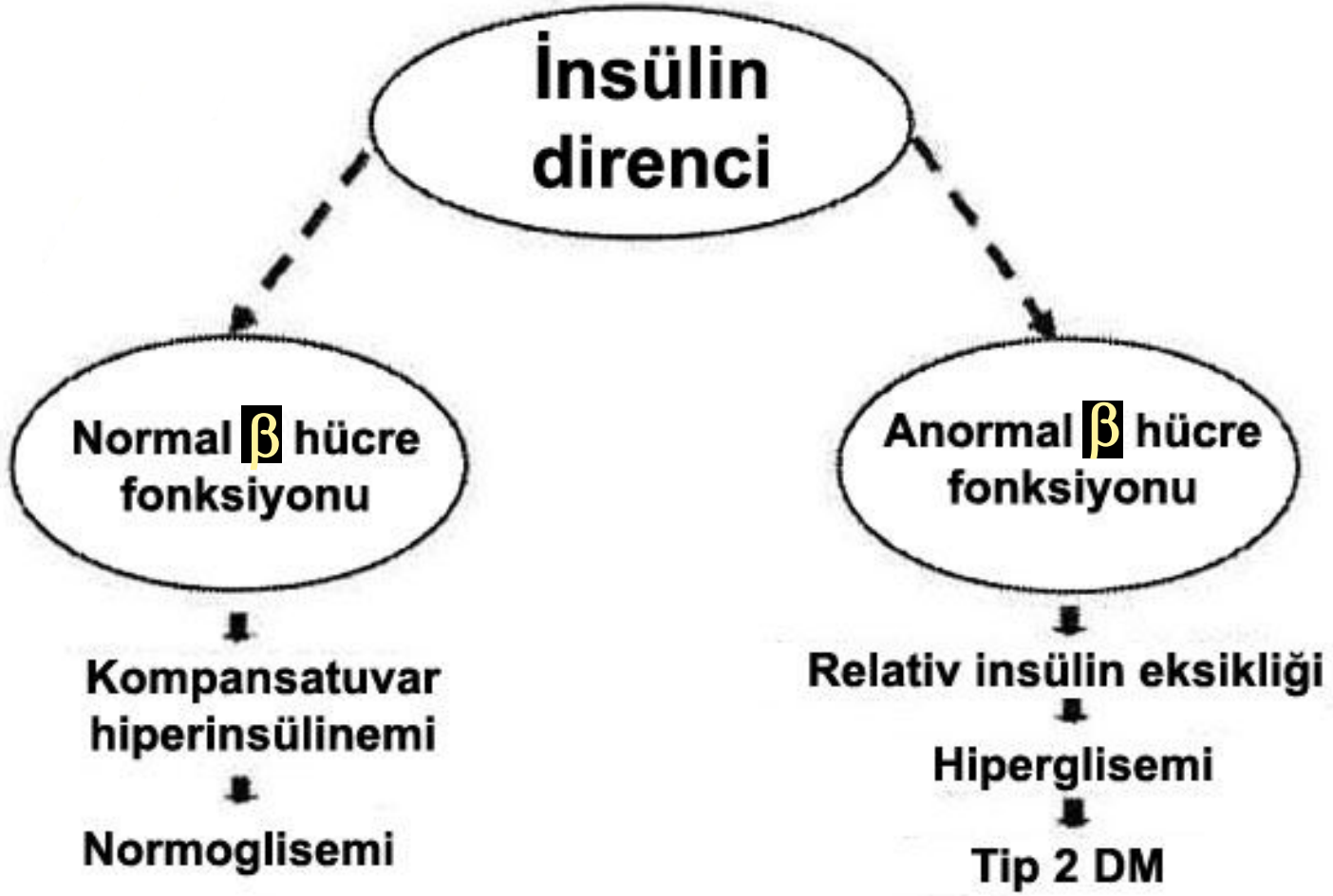
- İnsülin direnci; iskelet adalesi, kas ve yağ dokusunda, normal konsantrasyondaki insülin ile uyarılan glukoz transportu ve metabolizmasında azalma ve hepatik glukoz üretiminin insülinle baskılanamaması ile karakterizedir.

İnsülin direnci sıklığı

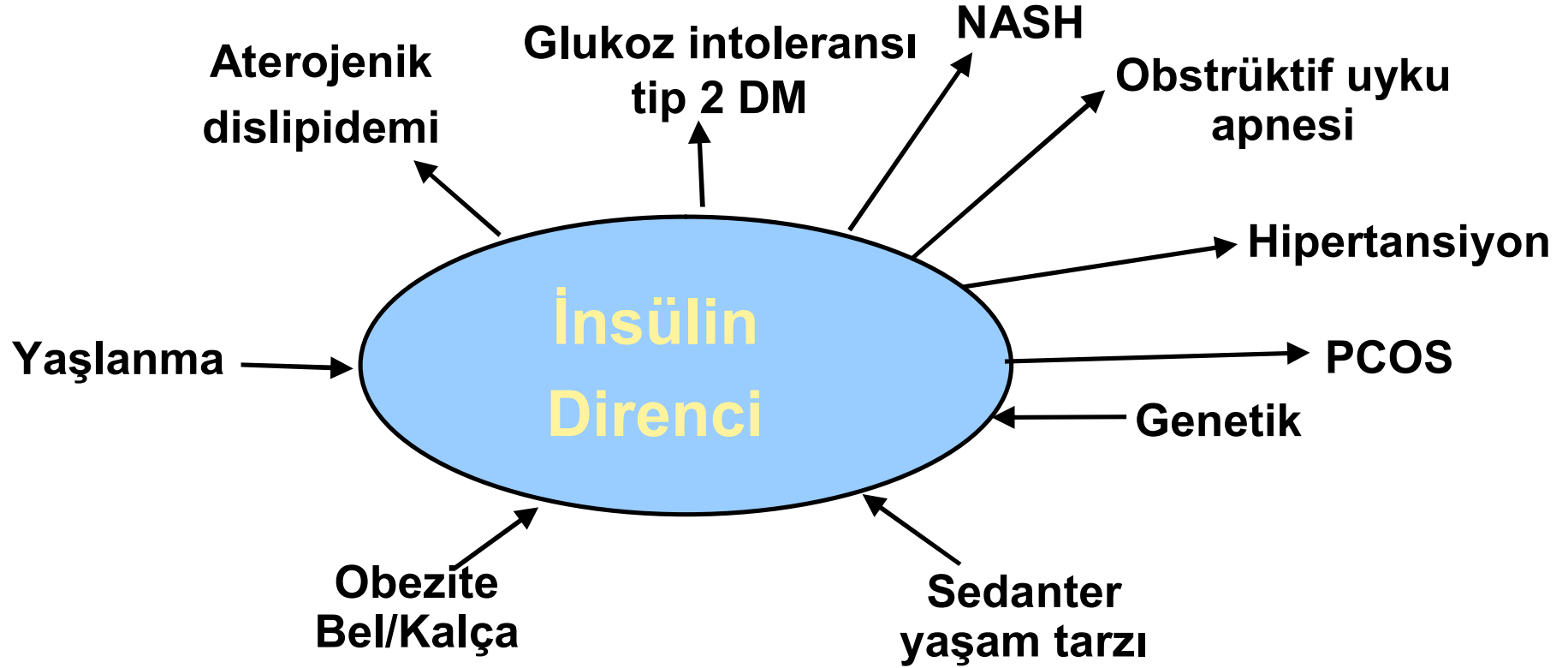
- Normal OGTT'li sağlıklı kişilerde %25
- IGT'li olanlarda %59
- Tip 2 DM %88
- Esansiyel HT %50
- Obezite %80

- Glukokortikoidler hepatik insülin sensitivitesini ↓
- Kortizol klirensi ile insülin sensitivitesi ters orantılıdır
- Periferik insülin direncinde kortizolun patojenik rolü bulunmaktadır

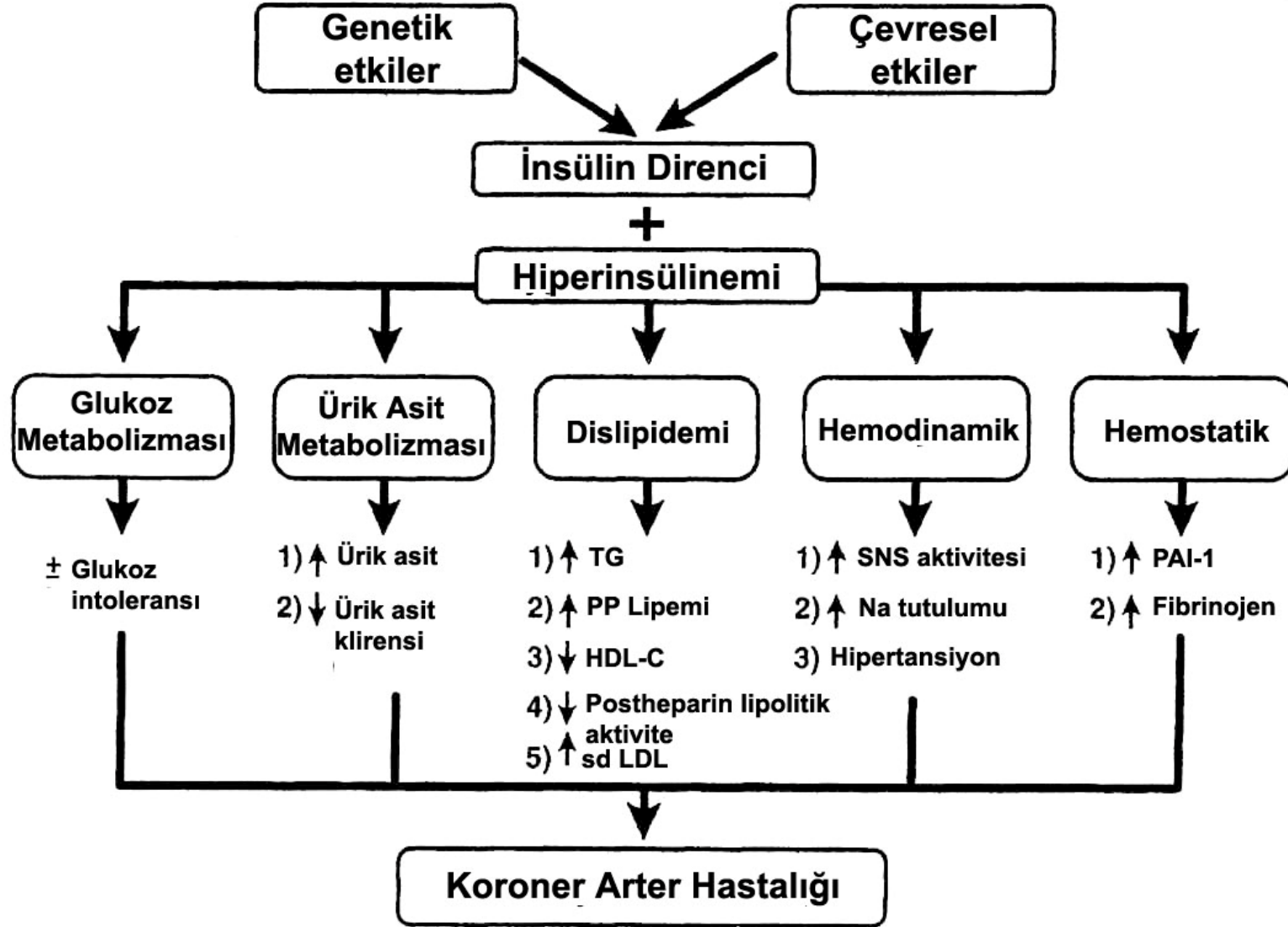
İnsülin direncinin sebepleri ve sonuçları

NASH: Non-alkolik steatohepatit

PCOS: Polikistik over sendromu

- İnsülin direnci ve vizeral obezite → **ATEROJENİK DİSLİPİDEMI**
- İnsülin direnci + adipokinler + serbest yağ asitleri → **ENDOTELYAL DİSFONKSİYON**
- Aterojenik dislipidemi + endotelyal disfonksiyon → **ATEROSKLEROZ + KORONER VASKÜLER HASTALIK**

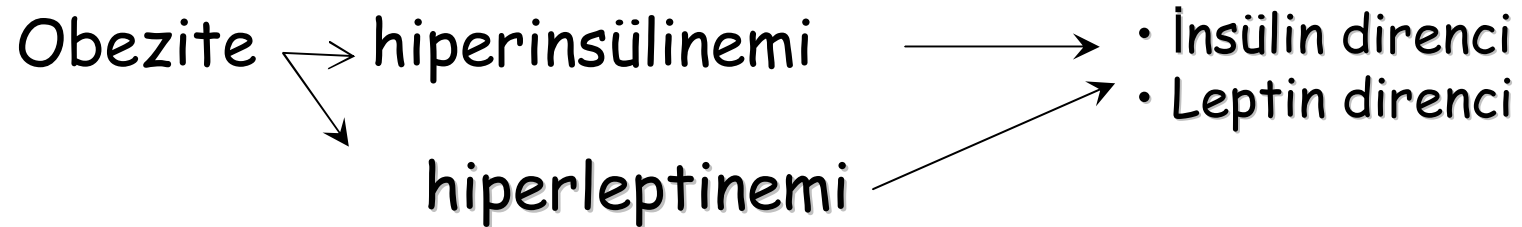
- Apo B ↑
  - Apo C-III ↑
  - Apo A-I ↓
- Trigliserit artışı koroner kalp hastalığı için bağımsız risk faktörüdür
- 1 mg HDL-C ↓
- Koroner vasküler hastalık riski (%2-3) ↑

- Fibrinojen ↑   homosistein ↑

Koroner vasküler hastalık ve venöz tromboz için bağımsız risk faktörleridir

- Serum ürik asit artışı; koroner kalp hastalığı/stroke olan hastalarda kardiyak/genel mortalite göstergesidir.

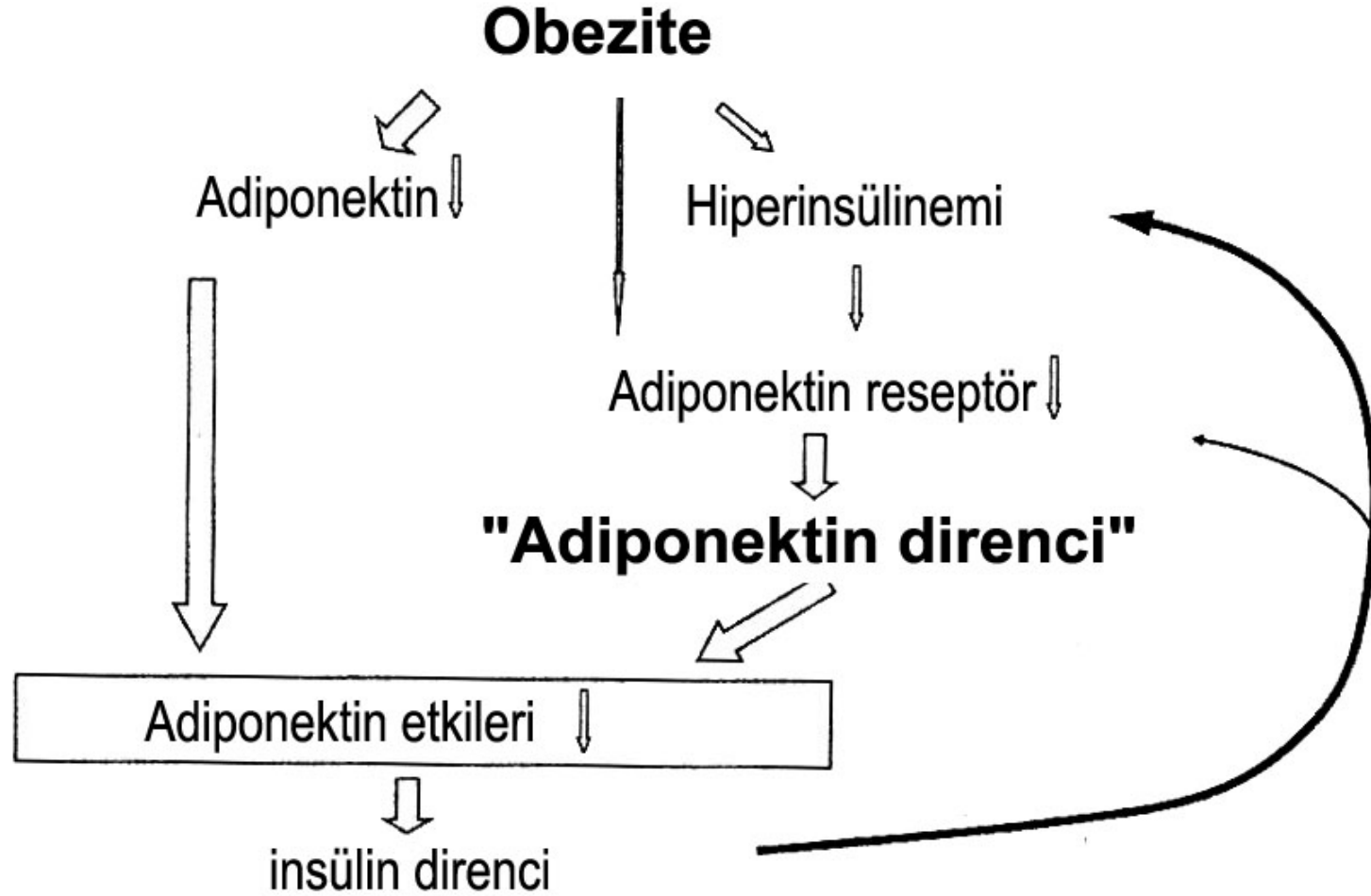
➔ Obezite - Leptin direnci

Tip 2 DM - insülin direnci

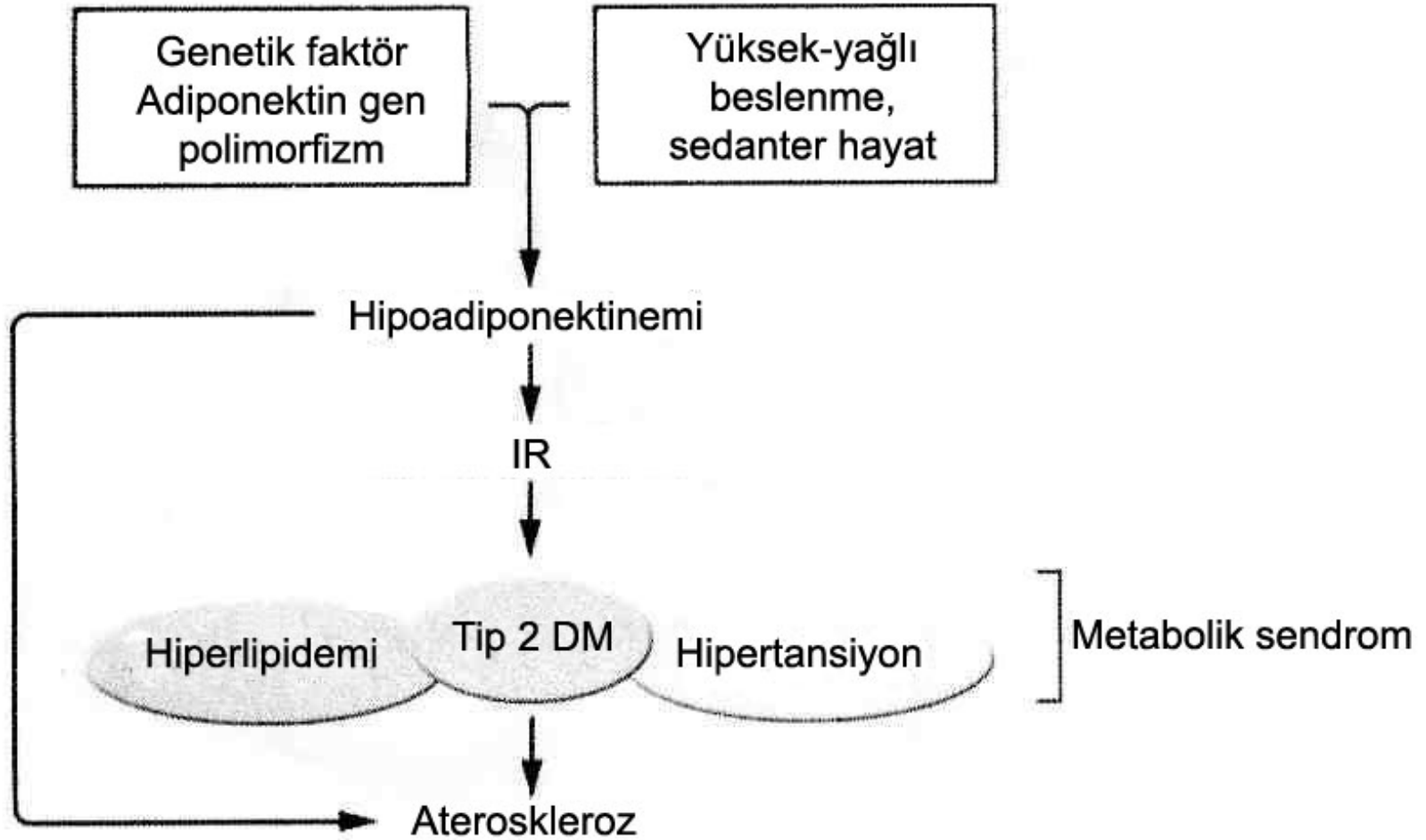
- Glukokortikoidler yağ dokusundan leptin sekresyonunu artırır.

Hipoadiponektinemi ve insülin direnci

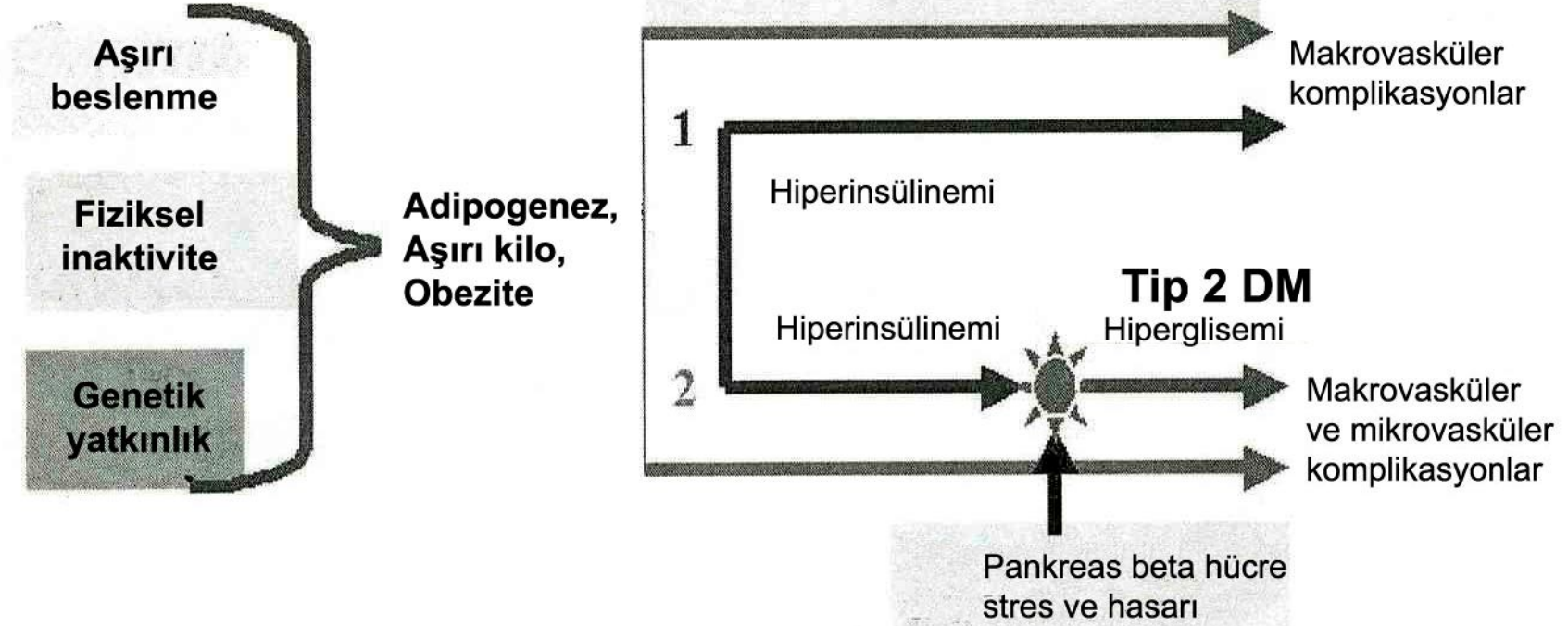

İnsülin direnci, metabolik sendrom ve ateroskleroz için adiponektin hipotezi

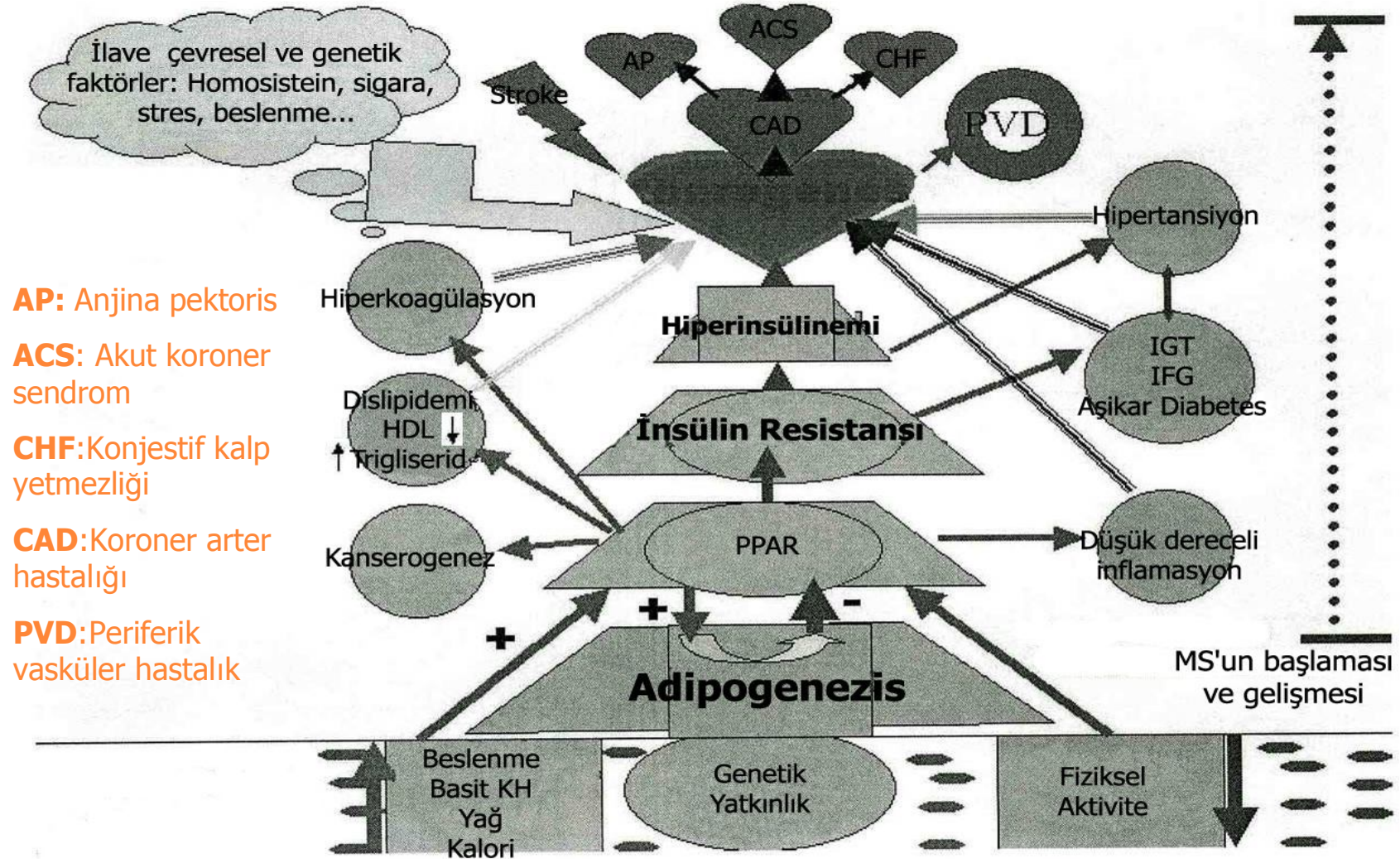

METABOLİK SENDROM

İnsülin Direnci

MS ve aterotrombotik olayların patogenezinde genetik ve çevresel faktörlerin ilişkisi

- MS da ılımlı bir hiperkortizolizm bulunur
- 11- β HSD₁ in selektif inhibisyonu ile insülin sensitivitesi artar ve aterom plak oluşumu azalır

MS da yeni terapötik yaklaşımdır